

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 23-11-2020 r.

Adam Bodnar

XI.812.10.2020.MW

**Pan
Witold Kołodziejski
Przewodniczący
Krajowej Rady Radiofonii
i Telewizji**

ePUAP

Szanowny Panie Przewodniczący!

Trwająca od kilku miesięcy pandemia uwypukliła szereg problemów, z którymi zmagają się osoby z niepełnosprawnościami. W związku z aktualnymi okolicznościami kreującymi zagrożenie dla bezpieczeństwa zdrowotnego całego społeczeństwa, kluczowe jest m.in. zapewnienie dostępu do informacji o działaniach władz publicznych oraz możliwości uzyskania pomocy w przypadku zagrożenia zachorowaniem na COVID-19. W szczególności w sytuacji, gdy wprowadzane są nowe regulacje oraz kolejne obostrzenia, każda osoba powinna mieć dostęp do informacji i móc zapoznać się z nowymi komunikatami. Tylko w przypadku, gdy wszyscy obywatele uzyskają dostępną dla nich informację o środkach ostrożności, możliwych formach wsparcia i konsekwencjach niestosowania się do wprowadzanych ograniczeń jako społeczeństwo mamy szansę zminimalizować ryzyko rozprzestrzeniania się SARS-CoV-2 (koronawirusa) i ograniczyć niebezpieczne skutki znacznego wzrostu zachorowań w tym samym czasie.

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracałem uwagę na sytuację osób z niepełnosprawnościami, w tym osób głuchych i niedosłyszących. W tej kwestii w wystąpieniu z dnia 8 kwietnia 2020 r. wskazywałem na nieprawidłowości, jakie występowały w zakresie dostępności komunikatów na temat epidemii, w tym wystąpień przedstawicieli organów władzy publicznej. Pomimo zapewnienia tłumaczenia na język migowy, przekaz pozostawał nieczytelny dla adresatów ze względu na niewystarczającą wielkość tłumacza PJM, a także zakrywanie osoby tłumaczącej przez tzw. paski informacyjne. Środowisko osób z niepełnosprawnością słuchu wskazuje nadal, że **pomimo umieszczenia tłumacza polskiego języka migowego, jego wielkość uniemożliwia zapoznanie się z przekazywanymi treściami.**

Należy ponadto zauważyć, że społeczność osób głuchych jest bardzo zróżnicowana. Nie wszyscy posługują się polskim językiem migowym. **Osoby słabosłyszące zwracają uwagę na brak napisów** z konferencji prasowych Prezesa Rady Ministrów oraz Ministra Zdrowia, co pozbawia ich dostępu do kluczowych informacji.

Jednocześnie, w piśmie z dnia 21 kwietnia 2020 r. (ozn.: DS.071.44.11.2020) zapewniał Pan Przewodniczący, że planowane jest wydanie stanowiska rekomendacyjnego w zakresie sposobu realizacji i jakości tłumaczenia na język migowy w utworach audiowizualnych. Niestety, według mojej wiedzy, do dnia dzisiejszego takie stanowisko nie zostało przedstawione. Jednocześnie zauważone zostało, że w związku z publikacją licznych komunikatów i informacji przez organy państwa, jakość tłumaczenia tych przekazów może znacznie się obniżyć. W celu przeciwdziałania niekorzystnemu zjawisku, KRRiT zobowiązała się do bieżącego monitorowania sytuacji i interwencji w kwestiach jakościowych. **Podtrzymuję apel** osób indywidualnych i organizacji osób głuchych i niesłyszących **o przedstawienie stanowiska Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w zakresie wytycznych dla nadawców w sprawie sposobu realizacji i jakości tłumaczeń na język migowy w utworach audiowizualnych w związku ze stanem epidemii koronawirusa.** W mojej ocenie jasny przekaz organu kontroli państwowej, jakim jest Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, w znaczący sposób wpłynie na poprawę jakości tego tłumaczenia, a przez to może **zapewnić praktyczną realizację prawa do informacji osób z niepełnosprawnością słuchu.**

Znaczenie tego rodzaju wytycznych jest doskonale znane Krajowej Radzie – KRRiT wydała w 2015 r. *Stanowisko w sprawie sposobu realizacji i jakości audiodeskrypcji w utworach audiowizualnych*, natomiast w 2016 r. *Stanowisko w sprawie jakości i sposobu realizacji napisów dla niesłyszących w utworach audiowizualnych*. Utwierdza mnie to w przekonaniu i pozwala pokładać nadzieję środowisku osób Głuchych, że podobne stanowisko Krajowa Rada przyjmie również w odniesieniu do realizacji i jakości tłumaczeń na język migowy.

Wytyczne, o upowszechnienie których apelują osoby głuche i niesłyszące, zostały opracowane w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego i opublikowane jako *Wytyczne na czas kryzysu w sprawie sposobu realizacji i jakości tłumaczeń na język migowy w utworach audiowizualnych* w oparciu o badania z 2019 r. Stanowią one przystępne źródło wiedzy na temat tłumaczeń na język migowy oraz materiał do bezpośredniego wykorzystania dla nadawców.

Pragnę zaznaczyć, że jako organ monitorujący wdrażanie w Polsce postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 poz. 1169), w tym trudnym czasie wielką wagę przykładam do zapewnienia jak najwyższego poziomu bezpieczeństwa osobom w szczególności sposób

narażonym na wykluczenie, którymi niewątpliwie są osoby z niepełnosprawnościami. Ratyfikacja przez Polskę tej Konwencji potwierdziła prawo osób z niepełnosprawnościami do pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz poszanowania ich przyrodzonej godności. W kontekście aktualnej sytuacji, czuję się w obowiązku przypomnieć, że artykuł 11 Konwencji obliguje państwa-strony do podejmowania wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa osobom z niepełnosprawnościami w sytuacjach zagrożenia. Co istotne, osoby z niepełnosprawnościami powinny mieć zapewniony dostęp do środków komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich, na zasadzie równości z innymi osobami. Środki podejmowane w tym celu przez państwo obejmują rozpoznanie i eliminację przeszkód i barier w zakresie dostępności informacji, komunikacji i innych usług, w tym usług elektronicznych, co zostało wprost wskazane w artykule 9 ust. 1 lit. b Konwencji. Państwa-strony mają również obowiązek podjąć niezbędne środki, aby zapewnić osobom z niepełnosprawnościami możliwość poszukiwania i pozyskiwania informacji na zasadzie równości z innymi osobami m.in. poprzez dostarczanie osobom z niepełnosprawnościami informacji przeznaczonych dla ogółu społeczeństwa, w dostępnych dla nich formach i technologiach, odpowiednio do różnych rodzajów niepełnosprawności, na czas i bez dodatkowych kosztów, o czym stanowi art. 21 Konwencji.

Artykuł 32 ust. 2 Konstytucji RP stanowi, że **nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny**. Z kolei jej art. 213 wskazuje, że Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji stoi na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji. Zgodnie z art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2020 r. poz. 805, t.j.) **nadawcy programów telewizyjnych są obowiązani do zapewniania dostępności audycji dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku oraz osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu, przez wprowadzanie udogodnień dla osób niepełnosprawnych, tak aby co najmniej 50% kwartalnego czasu nadawania programu, z wyłączeniem reklam i telesprzedaży, posiadało takie udogodnienia**. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że wskazane wymagania dotyczą wszelkich udogodnień, w tym tłumaczenia na polski język migowy, jak i audiodeskrypcji. Nadawcy są obowiązani do informowania odbiorców o terminie, czasie emisji i czasie trwania audycji zawierającej udogodnienia dla osób niepełnosprawnych oraz rodzaju tych udogodnień. Na mocy rozporządzenia Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie udogodnień dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku i osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu w programach telewizyjnych (Dz. U. poz. 2261) udział udogodnień dla osób

niepełnosprawnych w kwartalnym czasie nadawania programu zawierających nie mniej niż 50% audycji informacyjnych lub publicystycznych, w 2020 r. wynosi 22% napisów dla niesłyszących oraz 3% tłumaczenia na język migowy. **Zapewnienie dostępności informacji dla osób głuchych i słabosłyszących, w tym zadbanie o odpowiednią jakość tłumaczeń na język migowy, z pewnością wpisuje się w realizację interesu publicznego oraz prawa do pozyskiwania informacji na zasadzie równości z innymi osobami.**

Powyższe działanie jest zgodne z celem zawartym w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1808 z dnia 14 listopada 2018 r. zmieniającej dyrektywę 2010/13/UE w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (**dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych**). Zgodnie z motywem 22 dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych, **państwa członkowskie powinny bez nieuzasadnionej zwłoki zapewnić, by dostawcy usług medialnych podlegający ich jurysdykcji aktywnie poszukiwali sposobów udostępniania treści osobom z niepełnosprawnościami**, w szczególności z dysfunkcją wzroku lub słuchu. Wymagania dostępności powinny być spełniane stopniowo i w sposób ciągły, z uwzględnieniem charakteru usług i nie dających się uniknąć przeszkód, które uniemożliwiają pełną dostępność, takich treści jak audycje na żywo czy transmisje z wydarzeń. Państwa członkowskie powinny wymagać regularnego przedstawiania stosownych sprawozdań przez dostawców usług medialnych mających siedzibę na ich terytorium w celu pomiaru postępu w stopniowym udostępnianiu usług osobom z dysfunkcjami wzroku lub słuchu. Wśród środków służących osiągnięciu dostępności audiowizualnych usług medialnych powinny się znaleźć język migowy, napisy dla osób niesłyszących i niedosłyszących, napisy mówione i audiodeskrypcja. Na podstawie art. 7 ust. 5 wskazanej dyrektywy, państwa członkowskie zapewniają, by **informacje o charakterze nadzwyczajnym – w tym publiczne komunikaty i ogłoszenia w sytuacji klęski żywiołowej – podawane do wiadomości publicznej za pomocą audiowizualnych usług medialnych były przekazywane w sposób dostępny dla osób z niepełnosprawnościami**. Powyższa regulacja powinna również odnosić się do podejmowanych działań w zakresie walki z epidemią koronawirusa. Implementacja wskazanej dyrektywy miała nastąpić do 20 września 2020 r.¹. Tymczasem prace legislacyjne w tym zakresie pozostają w toku.

Biorąc powyższe pod uwagę, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179, z późn. zm.), zwracam się do Pana Przewodniczącego z uprzejmą prośbą o podjęcie niezbędnych działań

¹ Projekt ustawy z dnia 7 września 2020 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii dostęp z dnia 9-11-2020 r. pod adresem: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12337952/katalog/12716725#12716725>

w celu zagwarantowania osobom z niepełnosprawnościami realizacji ich praw, w tym prawa pozyskiwania informacji na zasadzie równości z innymi osobami, w szczególności poprzez **zwrócenie uwagi nadawcom na potrzebę realizacji tłumaczeń programów telewizyjnych na język migowy w oparciu o standardy i wytyczne**, które uczynią tego rodzaju tłumaczenia w pełni dostępnymi dla wszystkich odbiorców z dysfunkcją słuchu. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na **konieczność zamieszczania napisów przy najbardziej istotnych komunikatach**, jak również w ramach prowadzonych konferencji z udziałem członków Rady Ministrów.

Jednocześnie, działając na zasadzie art. 13 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy o RPO, zwracam się z uprzejmą prośbą o poinformowanie ile interwencji zostało podjętych w ramach prowadzonego monitorowania zastosowanych udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami oraz odpowiedniej jakości tłumaczenia, a także jakie rozwiązania wdrożono w poszczególnych interwencjach i czy przyniosły zamierzony skutek. Będę zobowiązany za poinformowanie o podjętych w tym celu działaniach.

Mając na względzie trudny czas, który jako społeczeństwo powinniśmy przejść kierując się zasadą solidarności, proszę o potraktowanie przedstawionej sprawy jako pilnej.

Z poważaniem

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/